

Despre afirmații recente privind cronologia așezării de la Teleac și probleme de etică elementară

Valentin VASILIEV

În ultimii cca 30 de ani m-am ocupat în mai multe studii de diferite probleme privind cronologia primei epoci a fierului în Transilvania intracarpatică¹, publicând totodată monografic cercetările efectuate în așezarea fortificată de la Teleac², precum și în cele de la Dej, Subcetate, Bozna, Ciceu-Corabia și Șona³. Un articol publicat recent de H. Ciugudean⁴ face necesară reluarea unor aspecte referitoare la cronologia așezării de la Teleac. Dar în mod deosebit discuția se impune și pentru că în acest articol (vezi p. 313 și n. 6) se fac afirmații de maximă gravitate, în sensul că, pentru a-mi promova propriile opinii cronologice „aș fi operat unele modificări în textul capitolului privind ceramica” (capitol redactat de H. Ciugudean în cadrul monografiei Teleac; vezi lucrarea citată în n. 2, p. 78-101), aceste modificări vizând în special momentul de sfârșit, dar și începutul sitului de la Teleac.

Legat de insinuările lui H. Ciugudean se ridică mai întâi următoarea întrebare: dacă tot am operat modificări în capitolul redactat de el, cum de am lăsat nemodificată tocmai partea lui finală, inclusiv p.100 (la care face referire în n. 6), unde, printre altele, se afirmă că „...între orizontul cultural reprezentat de nivelul Teleac III și apariția grupului scitic în Transilvania se interpun așezările aparținând culturii Basarabi de la Aiud, Sebeș, Rahău, Chendu”. Rezultă deci de la început că insinuările lui H. Ciugudean sunt total nejustificate. Dovada directă, clară, o oferă chiar lucrările publicate de el după apariția monografiei așezării de la Teleac, adică (subliniez !) atunci când nimeni nu-i putea interveni în text!

Astfel, într-un articol apărut în 1994 (deci la trei ani după monografia Teleac) și intitulat (semnificativ!) „Perioada Hallstatt A în centrul Transilvaniei”⁵, H. Ciugudean publica materiale descoperite în cinci localități din zona menționată (Aiud, Alba Iulia, Band, Cugir, Uioara de Jos; primele patru reprezentând descoperiri întâmplătoare), toate încadrate în etapa Ha.A. Iată ce afirmă H. Ciugudean chiar de la începutul acestui articol⁶: „Săpăturile... de la Teleac au contribuit... la definirea evoluției culturale în zona centrală a Transilvaniei în primul sfert al mileniului I î.Chr.” Atragem atenția că nota existentă la sfârșitul citatului trimite la monografia Teleac, fapt ce arată (de la sine) că H. Ciugudean era de acord cu ce scrisese anterior în capitolul ceramică din monografie (p. 98), anume că „nivelul I... poate fi plasat în Ha.B₁...”. Iată o prima dovadă că nu s-a intervenit în text. Mai departe în articol (p.72, al.1) se afirmă că „Cele mai timpurii manifestări Gáva din Podișul Transilvaniei, reprezentate prin nivelul I de la Teleac, par a fi precedate ... de ... grupuri culturale distincte, a căror dezvoltare acoperă perioada Ha.A”, această din urmă idee fiind subliniată și în ultimul aliniat al lucrării, unde se afirmă din nou „Documentarea unor grupuri culturale a căror evoluție acoperă Ha.A în zona central-transilvăneană...” (p. 73). Dacă urmărim și harta cronologică⁷, unde descoperirile de tip Cugir-Band acoperă Ha.A, iar complexul

1 Vasiliev 1983, p. 33-55; Vasiliev 1986-1987, p. 64-80; Vasiliev 1988, p. 83-102; Vasiliev 1992, p. 19-26; Vasiliev 1994, p. 37-47. Pentru a nu încărca prima nota, alte lucrări vor fi menționate la locul potrivit.

2 Vasiliev, Aldea, Ciugudean 1991.

3 Vasiliev 1995; pentru Ciceu-Corabia a se vedea și Vasiliev, Gaiu 1980, p. 31-64, iar pentru Bozna, Vasiliev 1993, p. 43-67.

4 Ciugudean 2009, p. 313-336.

5 Ciugudean 1994, p. 59-73.

6 Ciugudean 1994, p. 59, r. 1-3.

7 Ciugudean 1994, p. 69, fig. 7.

Valentin VASILIEV

Cluj-Napoca

de tip Gáva este plasat (după anul 1000 î.Chr.) în Ha.B, insinuările total gratuite ale lui H. Ciugudean devin absolut evidente, cu atât mai mult cu cât în monografia Teleac debutul culturii Gáva în aria intracarpatică este plasat la sfârșitul Ha.A, începutul Ha.B⁸.

Desigur, cele menționate infirmă categoric afirmațiile incalificabile ale lui H. Ciugudean. Totuși cazul în sine merită o cât mai completă punere la punct. Menționăm deci că la șase ani de la apariția monografiei Teleac, H. Ciugudean publică o altă lucrare, ce cuprinde și o prezentare a depozitului de la Cugir⁹. Reținem două afirmații: depozitul de la Cugir este datat în Ha.A, iar „începuturile manifestărilor de tip Gáva...nu pot fi plasate decât în perioada Ha.B...cel mult sfârșitul perioadei Ha.A”¹⁰. Dar atenție: la aserțiunea „cel mult sfârșitul Ha.A” își citează propria lucrare din 1994, unde Gáva este plasată după anul 1000 î.Chr. (vezi n. 7), pe când în tabelul cronologic al monografiei Teleac, pentru începutul culturii Gáva este avut în vedere și sfârșitul Ha.A₂ (vezi n. 8). Inadvertența și manipularea citatelor este deci mai mult decât evidentă. În fine, în 2004, H. Ciugudean afirmă din nou că „l-a preocupat problema manifestărilor care pot aparține perioadei Ha.A în centrul Transilvaniei...care premerg apariția manifestărilor de tip Gáva în această zonă”¹¹.

Din cele menționate oricine își poate da seama că după apariția monografiei Teleac, H. Ciugudean a fost preocupat constant de publicarea unor materiale care, după el, „acoperă perioada Ha.A” și „premerg apariția manifestărilor de tip Gáva”. Deci afirmațiile sale din articolul publicat în 2009 (vezi n. 4), în care insinuează că i-am modificat punctele de vedere privind atât începutul culturii Gáva în centrul Transilvaniei, cât și referitor la momentele de început și sfârșit ale așezării de la Teleac sunt calomniile murdare, asemenea informațiilor despre colegi pe care le dădea securității înainte de 1989.

Înainte de a mă referi succint la alte câteva idei pe care le enunță, consider că este instructiv de perceput mai întâi viziunea teoretică a lui H. Ciugudean despre evoluția cultural-istorică, așa cum transpare ea în două pasaje. Astfel, la începutul unui capitol consacrat culturii Wietenberg găsim următoarea afirmație: „Pe măsura creșterii volumului de informații, imaginea dispariției subite a unor culturi, ca urmare a unor ... migrații sau invazii, tinde să fie abandonată în literatura de specialitate...”¹² Nu mai continui citatul, dar remarc faptul că, dovedindu-se foarte receptiv la idei „noi” ce apar continuu în literatură (mai ales străină), H. Ciugudean oferă o imagine profund idilică, deși istoria, din adâncuri și până astăzi, abundă de exemple contrare.

Într-un alt capitol din același volum H. Ciugudean exprimă însă o idee total opusă atunci când afirmă că în cadrul evoluției culturale din Ha.C cultura Basarabi „umple practic golul dintre sfârșitul complexului cu ceramică canelată și pătrunderea grupului scitic în bazinul Mureșului”¹³. Cum s-a produs acest gol umplut apoi de cultura Basarabi și, mai ales, cum se împacă golul cu viziunea idilică din citatul anterior par să nu-l preocupe pe H. Ciugudean, deși cele două „postulate” se exclud reciproc. Iată deci un alt exemplu despre temeinicia (și viabilitatea) afirmațiilor lui H. Ciugudean¹⁴.

După ce ne-am edificat asupra probității acuzațiilor și asupra concepțiilor sale privind evoluția istorică, să vedem (prin câteva exemple) cum își prezintă succesiv propriile-i „descoperiri” și cum înțelege să manevreze analogiile.

Pentru descoperirile de la Aiud-„Cetățuie” se spune mai întâi că (în 1972) a fost cercetat un bordei Basarabi (al cărui profil se observa în peretele carierei) și că fragmentele ceramice Basarabi aflate pe întreaga suprafață a movilei arată că bordeiul făcea parte dintr-o așezare Basarabi mai întinsă¹⁵. Afirmă apoi că în același punct a făcut (în 1976) săpături de redusă amploare, dar fără să menționeze expres noi locuințe Basarabi cercetate¹⁶.

8 Vezi Vasiliev, Aldea, Ciugudean 1991, tabelul cronologic de la p. 128.

9 Ciugudean 1997, p. 99-134.

10 Ciugudean 1997, p. 121, al. 2.

11 Ciugudean 2004, p. 179-185; pentru citat vezi p.181, al.2.

12 Vezi Ciugudean 1997, p. 65.

13 Ciugudean 1997, p. 135, al. 1.

14 Pentru idei multiple, contradictorii și ele, vezi și Ciugudean 1976, p. 20-21, unde mai întâi i „se pare că în Transilvania cultura Basarabi nu înlocuiește cultura tracică...”, apoi că apropierea mormântului (?) Basarabi de la Iernut de morminte scitice ar fi un indiciu că se corelează cu ele, sau că faciesul Basarabi dispare la venirea scitilor etc. Firește, presupunerile se exclud, dar pentru orice eventualitate ele sunt oferite „la grămadă”.

15 Ciugudean 1976, p. 9.

16 Ciugudean 1978, p. 49-53; vezi și fig. 3 unde este marcat doar locul bordeiului reparaț în 1972.